

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΣΠΠΕ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ (Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΕ ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ)

ZOMPOLAS A.¹, KOUBELI D.², LHMNAIOU B.³, και PETROPOULOU B.³

¹ Α΄ Διεύθυνση Π.Ε. Αθηνών, Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ² 19^ο Δ.Σ. Ζωγράφου, ³ 1^ο Δ.Σ. Ζωγράφου
e-mail: taszo@hol.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έρευνα αυτή αφορούσε το σχολικό συγκρότημα 1^{ου} και 19^{ου} Δ.Σ. Ζωγράφου και είχε δύο αποδέκτες: τους μαθητές που υλοποίησαν τα τρία τελευταία χρόνια Σ.Π.Π.Ε.¹ και τους εκπαιδευτικούς του σχολικού συγκροτήματος εκτός αυτών της Παιδαγωγικής Ομάδας-Συντονιστών Σ.Π.Π.Ε. Στο πρώτο μέρος της έρευνας παρατηρήθηκε από τους εκπαιδευτικούς – συντονιστές Σ.Π.Π.Ε ο βαθμός επιρροής των προγραμμάτων στους τρόπους εμπλοκής των μαθητών σε περιβαλλοντικά θέματα, στην επιλογή των δραστηριοτήτων και των δράσεών τους, στην αλλαγή των στάσεων και των συμπεριφορών τους, πιο γενικά στην υιοθέτηση εναλλακτικών τρόπων προσέγγισης γνώσης, συμπεριφοράς και στάσεων. Διαπιστώθηκε ότι υπήρχε θετική επιρροή σε όλα αυτά σύμφωνα και με τις αρχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Στο δεύτερο μέρος ερευνήθηκε με τη χρήση ενός ερωτηματολογίου η επίδραση των Σ.Π.Π.Ε. στην εκπαιδευτική κοινότητα του σχολείου. Διαπιστώθηκε ότι οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί του σχολείου που δεν είχαν εμπλακεί με αυτά τα προγράμματα αντιμετώπισαν θετικά την υλοποίησή τους, δεν επηρεάστηκαν όμως σε τέτοιο βαθμό ώστε να οδηγηθούν κι αυτοί στην εφαρμογή τους.

ZOMPOLAS A.¹, KOUBELI D.², LHMNAIOU B.³, and PETROPOULOU B.³

¹ Α΄ Athens Primary Education Directorate, Environmental Education Coordinator, ² 19^ο State School of Zografou, ³ 1^ο State School of Zografou
e-mail: taszo@hol.gr

ABSTRACT

This research concerned the school group of 1st and 19th State Schools of Zografou and had two recipients: the students who materialised S.P.P.E.² during the last three years and the teachers-coordinators of the above schools except those of the Pedagogic Team-coordinators of S.P.P.E. In the first part of the research teachers-coordinators of S.P.P.E. observed the degree of influence of programs in the ways of the students' entanglement in environmental subjects, in the choice of activities and their action, in the change of attitudes and their behavior, more generally in the adoption of alternative ways of approach of knowledge, behavior and attitudes. It was realised that a positive influence on all of them, according to the principles of Environmental Education existed. In the second part it was searched with the use of questionnaire the effect of S.P.P.E. in the educational community of school. It was realised that the rest of the teachers of the school group who had not been involved in these programs, faced positively their concretisation, however they were not influenced in such degree so that they will be led to the application of the programs.

Λέξεις κλειδιά: Σ.Π.Π.Ε., αλλαγή στάσεων-συμπεριφορών, 1^ο και 19^ο Δ.Σ. Ζωγράφου

¹ Σχολικά Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

² School Programs of Environmental Education

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τρία τελευταία σχολικά έτη (2002-03, 2003-04, 2004-05) δόθηκε ως δεύτερη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς που επιθυμούσαν να ασχοληθούν με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης να υποβάλουν έντυπο Σ.Υ.Π.³ στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου εκτός από το έντυπο που υπέβαλαν στους Υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τα προγράμματα που είθισται να αποκαλούνται νομαρχιακά, εξαιτίας της πηγής χρηματοδότησής τους. Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου σε αυτή την περίπτωση λειτούργησε ως ο φορέας υλοποίησης χρηματοδότησης των προγραμμάτων, η οποία προερχόταν από το ΕΠΕΑΕΚ II και το ΥΠΕΠΘ. (75% Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, 25% Εθνικοί πόροι). Η συνεργασία Παν/μίου Αιγαίου και ΥΠΕΠΘ είχε ως αποτέλεσμα να υφίσταται η υποβολή αυτών των προγραμμάτων μια λεπτομερή αξιολόγηση στην αρχική τους φάση. Αυτή η αξιολόγηση είχε αντίκτυπο και στον τρόπο σχεδιασμού και υλοποίησής τους στη σχολική τάξη. Το Σ.Υ.Π. ήταν πιο αναλυτικό και πιο απαιτητικό στην αναγραφή των χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης δράσεων και δραστηριοτήτων σε σχέση με το έντυπο των νομαρχιακών προγραμμάτων. Έτσι τα Σχολικά Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ακολούθησαν σε γενικές γραμμές τις απαιτήσεις για τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (πολλαπλή στοχοθεσία, τοπική-εθνική-παγκόσμια διάσταση, ανάληψη δράσεων και δραστηριοτήτων από τους μαθητές) όπως έχουν τεθεί στις μεγάλες παγκόσμιες διασκέψεις για την Π.Ε.

Στο 1^ο και 19^ο Δ.Σ. Ζωγράφου υλοποιήθηκαν και τα τρία χρόνια ύπαρξης των Σ.Π.Π.Ε. αντίστοιχα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με την ίδια παιδαγωγική ομάδα εκπαιδευτικών ως συντονιστών των προγραμμάτων (η ομάδα είναι αυτή των εισηγητών της παρούσας έρευνας) και με τους ίδιους μαθητές ως μέλη της περιβαλλοντικής ομάδας τουλάχιστον κατά τα δύο τελευταία σχολικά έτη. Συγκεκριμένα οι μαθητές τριών τάξεων (Γ', Δ', Ε') υλοποίησαν τρία προγράμματα Σ.Π.Π.Ε. τη σχολική χρονιά 2004-05. Οι ίδιοι μαθητές επίσης είχαν υλοποιήσει τρία ακόμη ΣΠΠΕ όταν φοιτούσαν στις Β', Γ', Δ' τάξεις αντίστοιχα, το σχολικό έτος 2003-04. Στο ίδιο όμως σχολικό συγκρότημα υλοποιήθηκαν τρία ακόμη ΣΠΠΕ κατά το σχολικό έτος 2002-03 με διαφορετικούς μαθητές, με περίπου όμως την ίδια παιδαγωγική ομάδα εκπαιδευτικών ως συντονιστών των προγραμμάτων.

Υπήρξαν δυο ερωτήματα που δημιουργήθηκαν και οδήγησαν αντίστοιχα σε δύο έρευνες: η διερεύνηση του αντίκτυπου ως προς την αλλαγή των στάσεων και των πεποιθήσεων των μαθητών απέναντι:

1. σε περιβαλλοντικά θέματα που βρίσκονται στο άμεσο ενδιαφέρον τους
2. σε εναλλακτικούς μεθοδολογικούς τρόπους προσέγγισης γνωστικών αντικειμένων της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που εφάρμοσαν και στα γνωστικά αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος

Επίσης διερευνήθηκε και ο αντίκτυπος που είχε η εφαρμογή τριών ετών Σ.Π.Π.Ε., στο Σύλλογο εκπαιδευτικών του σχολικού συγκροτήματος. Ειδικότερα για τη δεύτερη έρευνα θεωρήσαμε σκόπιμο να αναζητήσουμε λόγους που παρά την τριετή εφαρμογή των προγραμμάτων δεν υπήρξε διεύρυνση της Παιδαγωγικής ομάδας και ενασχόληση και άλλων εκπαιδευτικών. Εδώ πρέπει να σημειωθεί και το γεγονός ότι δεν υπήρξε σημαντική αλλαγή στη σύσταση της ομάδας των εκπαιδευτικών του σχολείου. Με τη δεύτερη έρευνά μας επίσης θελήσαμε να μάθουμε και αν οι ενέργειες της Π.Ο. που υλοποίησε Σ.Π.Π.Ε. επηρέασαν την περιβαλλοντική συμπεριφορά των υπόλοιπων εκπαιδευτικών ως ενηλίκων έξω από το σχολικό χώρο και ως εκπαιδευτικών μέσα στο σχολικό χώρο.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σκοπός της Π.Ε. σύμφωνα με την Unesco-Unep στη Διάσκεψη του Βελιγραδίου το 1975 είναι η προσφορά ευκαιριών σε κάθε άτομο για την απόκτηση γνώσεων, στάσεων, αξιών και δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντός του (τρίπτυχο περιεχομένου και μεθόδου εφαρμογής των προγραμμάτων Π.Ε.: από το περιβάλλον, μέσα στο

³ Σχέδιο Υποβολής Πρότασης

περιβάλλον, για χάρη του περιβάλλοντος). (Αθανασάκης, 2000, 159-160). Έτσι το περιβάλλον πρέπει να έχει τριπλή λειτουργία: να είναι γνωστικός χώρος, πεδίο έρευνας και στόχος ποιότητας ζωής. Οπότε επιδιώκοντας το τελευταίο, μπορούμε να μιλάμε για πέρασμα από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Περιβαλλοντική Αγωγή. Η παρατήρησή μας στους μαθητές των τάξεων που υλοποίησαν Σ.Π.Π.Ε. εστιάστηκε στην επιδίωξη του τελευταίου σκέλους από το τρίπτυχο: γνώση, δεξιότητες, στάσεις.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη της Διάσκεψης της Τιφλίδας που πραγματοποιήθηκε στις 14-26.10.1977, «ο πρωταρχικός στόχος της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι να προτρέψει πολίτες και κοινωνικές ομάδες στην απόκτηση γνώσεων, αξιών, συμπεριφορών και απαραίτητων ικανοτήτων, ούτως ώστε να συμμετάσχουν με τρόπο υπεύθυνο και αποτελεσματικό στην αποτροπή και επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων» (Η διακήρυξη της Τιφλίδας, πρότ. 1)

Στην περίπτωση ενός σχολικού χώρου μπορούμε να κατατάξουμε στους στόχους της αλλαγής στάσης όχι μόνο αυτής των μαθητών που υλοποιεί πρόγραμμα Π.Ε. αλλά και των υπόλοιπων εκπαιδευτικών του σχολείου ώστε να υπάρχει λειτουργία της ομάδας. Είναι πολύ σημαντικό στις αποφάσεις λειτουργίας μιας ομάδας όπως είναι αυτή των εκπαιδευτικών, να συμμετέχει το μεγαλύτερο ποσοστό, γιατί με αυτό τον τρόπο βελτιώνεται η ποιότητα των αποφάσεων, αλλά και επιτυγχάνεται αποτελεσματική εφαρμογή τους καθώς οι εκπαιδευτικοί τις θεωρούν «δικές τους» (Κουσουλός, κ.ά., 2004, 35).

Για το ξεκίνημα αυτής της μικρής έρευνας που κάναμε σε ένα μόνο σχολικό συγκρότημα, λάβαμε υπόψη τη θέση του περιορισμένου αριθμού των ερευνών που αφορούν στάσεις των εκπαιδευτικών έναντι της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (Χατζηφωτίου, 1999, 118). Με την έρευνά μας συλλέξαμε στοιχεία που αφορούσαν από την απλή επιθυμία των εκπαιδευτικών να εμπλακούν στα Σ.Π.Π.Ε., την εμπλοκή τους και την επίδραση που τυχόν είχαν στην προσωπικότητά τους. Κι αυτό διότι σκοπός όλων των προγραμμάτων είναι η δημιουργία ενός οικολογικού προβληματισμού που θα οδηγήσει σε οικολογική σκέψη (Αθανασάκης 2000, 165-166)

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ως εργαλείο για την πρώτη έρευνα στους μαθητές, χρησιμοποιήθηκε η παρατήρηση και πληθυσμός της έρευνας ήταν οι μαθητές των τριών τάξεων που προαναφέρθηκαν.

Ως εργαλείο για τη δεύτερη έρευνα χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με ανοιχτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις, που κυριαρχούσαν αυτές του κλειστού, και πληθυσμός της έρευνας ήταν οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί του σχολείου εκτός παιδαγωγικής ομάδας των ΣΠΠΕ, που κάποιοι από αυτούς υλοποιούσαν ή είχαν υλοποιήσει νομαρχιακά προγράμματα ή και είχαν εμπλακεί σε σχέδια εργασίας μικρής χρονικής διάρκειας.

4.Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η πρώτη έρευνα ξεκίνησε από την αρχή του σχολικού έτους 2004-05. Οι εκπαιδευτικοί-συντονιστές προγραμμάτων φρόντιζαν να παρατηρούν τη συμπεριφορά των μαθητών τους σε όλα τα στάδια της πορείας του προγράμματος Σ.Π.Π.Ε. που υλοποιούσαν. Στη συνέχεια και όσο ήταν δυνατό, προσπαθούσαν να φέρουν στη μνήμη τους και να συγκρίνουν ανάλογες συμπεριφορές από τα στάδια στην πορεία υλοποίησης αντίστοιχων προγραμμάτων την προηγούμενη σχολική χρονιά. Καταγράφονταν αυτές οι συγκρίσεις. Να σημειωθεί ότι ο λόγος που η σύγκριση επικεντρώθηκε στα σχολικά έτη 2003-04 και 2004-05 ήταν γιατί μόνο σε αυτό το χρονικό διάστημα έχουμε τις ίδιες μαθητικές ομάδες που υλοποιούν Σ.Π.Π.Ε.

Η δεύτερη έρευνα αρχικά ξεκίνησε με τη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης, που εξαιτίας κάποιων προσωπικών δυσκολιών για την ολοκλήρωσή της στην ομάδα των ερωτώντων αντικατάστηθηκε στην πορεία με τη μέθοδο των ερωτηματολογίων. Δόθηκε στους εκπαιδευτικούς από ένα ερωτηματολόγιο με 10 ερωτήσεις. Στην εισαγωγική παράγραφο του υπήρχε η επισήμανση ότι δεν έχει αξιολογικό ρόλο από τους εκπαιδευτικούς της Π.Ο. προς τους συναδέλφους τους και ότι θα ήταν χρήσιμο και μια ευκαιρία για την Π.Ο. να γνωρίσει τον αντίκτυπο των ενεργειών της. Δόθηκαν συνολικά 20 ερωτηματολόγια και επιστράφηκαν συμπληρωμένα τα 16.

5. Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

Στο ξεκίνημα του σχολικού έτους 2004-05 τέθηκε στις μαθητικές ομάδες που προαναφέρθηκαν, το ερώτημα αν θα ασχοληθούν με πρόγραμμα Π.Ε. και με ποιο συγκεκριμένο θέμα. Στις δύο από τις τρεις ομάδες το ερώτημα προήλθε από τους ίδιους τους μαθητές, ενώ στην τρίτη προήλθε από την ίδια την εκπαιδευτικό. Η παρατήρηση που κάναμε ήταν ότι ανεξάρτητα από την υποκίνηση, υπήρχε στους μαθητές η επιθυμία να ασχοληθούν με ένα θέμα με το οποίο θα συνέχιζαν την εμπλοκή τους με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που είχαν έρθει σε επαφή στο προηγούμενο σχολικό έτος.

Η δεύτερη παρατήρηση που κάναμε είναι ότι γνώριζαν καλά τις διαδικασίες επιλογής θέματος, μιας και κατέθεσαν πολλά θέματα τα οποία φρόντιζαν να τα τεκμηριώσουν με κριτήρια όπως το ενδιαφέρον που είχαν ως μαθητές για την αλήθεια του σχολείου τους, τα μεγάλα πλανητικά περιβαλλοντικά προβλήματα που βρίσκονταν στην επικαιρότητα κ.ά.

Στη συνέχεια παρατηρήσαμε ότι εξακολουθούσε να λειτουργεί η διδακτική στρατηγική των ομάδων που είχαν συνηθίσει να εργάζονται μιας και ύστερα από την επιλογή και την εξακρίβωση του θέματος, οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες ανέλαβαν από ένα υπόθεμα. Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα όταν έγινε η καταγραφή των δραστηριοτήτων και δράσεων. Οι ομάδες των μαθητών αισθάνονταν περισσότερο έτοιμες να προτείνουν δράσεις και δραστηριότητες σε σχέση με την προηγούμενη σχολική χρονιά, που τότε οι περισσότερες προτάσεις είχαν κατατεθεί από τους εκπαιδευτικούς.

Παρατηρήσαμε ότι τα προγράμματα Π.Ε. δημιουργούν ένα ευχάριστο αίσθημα στα παιδιά, ώστε πολλές φορές να ζητούν και στα υπόλοιπα μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος να χρησιμοποιούν την ίδια διδακτική μεθοδολογία (ομάδες εργασίας, βιβλιογραφική έρευνα, εργασία στο πεδίο κ.ά.). Ακούστηκαν από τα παιδιά φράσεις όπως: *...δεν χρειάζεται να μάθουμε κάτι απ' έξω, είναι μια ελεύθερη και δημιουργική έκφραση που τη χαιρόμαστε...*

Από συζητήσεις που είχαμε με τους γονείς των μαθητών, διαπιστώσαμε ότι τα προγράμματα είχαν αντίκτυπο και στη συμπεριφορά τους έξω από το σχολικό περιβάλλον. Αναφέρθηκε ότι οι μαθητές είχαν ευαισθητοποιηθεί σε συμπεριφορές φιλικές στο περιβάλλον, ώστε υπενθύμιζαν στους οικείους τους την τήρηση ανάλογων συμπεριφορών και από αυτούς. Καταγράψαμε φράσεις όπως *...μας υπενθύμιζαν κάθε φορά που γινόταν άσκοπη χρήση των ηλεκτρικών συσκευών ότι καταναλώνεται ενέργεια, το ίδιο και όταν γινόταν άσκοπη χρήση του νερού ότι σπαταλάται ένα φυσικός πόρος...*

Οι τελευταίες παρατηρήσεις μας που έγιναν στο τέλος της σχολικής χρονιάς με την ολοκλήρωση των Σ.Π.Π.Ε. ήταν ότι οι μαθητές εκδήλωσαν από μόνοι τους την ανησυχία αν θα συνεχίσουν και την επόμενη χρονιά την εμπλοκή τους στα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

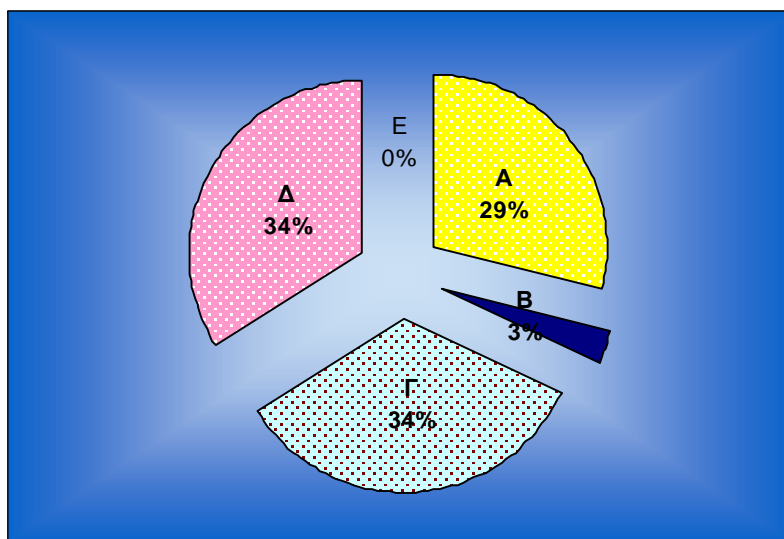
Για τη δεύτερη έρευνά μας χρησιμοποιήσαμε ένα ερωτηματολόγιο. Παρακάτω αναγράφονται οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, οι πληροφορίες που πήραμε και τα αντίστοιχα γραφήματα που δημιουργήθηκαν.

Αρχικά θέλαμε να μάθουμε αν οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί του σχολείου είχαν αντιληφθεί την ύπαρξη προγραμμάτων Σ.Π.Π.Ε. στη σχολική μονάδα και με ποιο τρόπο. Από τις απαντήσεις που ακολουθούσαν, διαπιστώσαμε ότι όλοι είχαν αντιληφθεί την ύπαρξή τους και οι τρόποι που κυριάρχησαν ήταν από τις ανακοινώσεις και την ιδιαίτερη κινητικότητα των εκπαιδευτικών της Π.Ο. και από τις τελικές παρουσιάσεις εκείνων των τάξεων που υλοποιούσαν τα προγράμματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρχε μόνο μια απάντηση στην ερώτηση αν αντιλήφθηκαν την ύπαρξη των προγραμμάτων από τους μαθητές τους που έρχονται σε καθημερινή επαφή με τους συμμαθητές τους των άλλων τάξεων.

Πίνακας 1: Οι απαντήσεις στην 1^η ερώτηση

Τίτλοι απαντήσεων (οι απαντήσεις μπορούσαν να είναι και σε περισσότερες από μία)	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό
Α. από την ανακοίνωση των εκπαιδευτικών της Παιδαγωγικής Ομάδας που τα υλοποιούν	8	29%

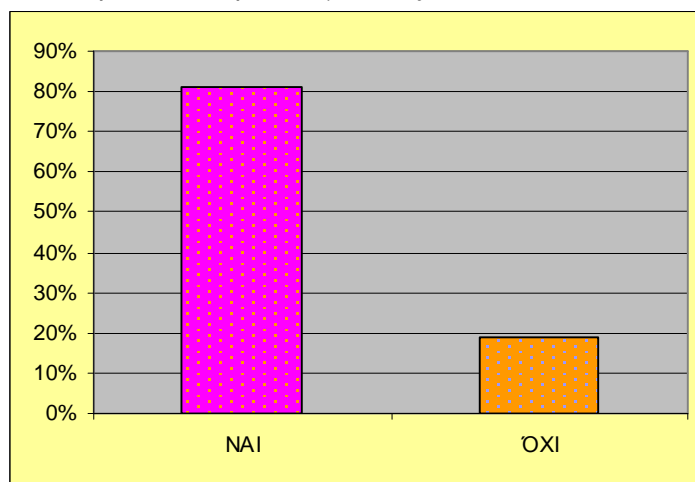
Β. από τους μαθητές σας που έρχονται σε καθημερινή επαφή με τους μαθητές εκείνων των τάξεων που υλοποιούν τα αντίστοιχα προγράμματα	1	3%
Γ. από τις ιδιαίτερες ενέργειες που κάνει η Παιδαγωγική Ομάδα σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς προκειμένου να υλοποιήσει το Πρόγραμμα	10	34%
Δ. από την τελική παρουσίαση στην ολοκλήρωση των προγραμμάτων στο τέλος καθεμιάς από τις σχολικές χρονιές	10	34%
Ε. από κάποιον άλλο τρόπο	0	0%

Σχήμα 1: Ποσοστιαία ανάλυση των τρόπων που έγινε αντιληπτή η ύπαρξη των Σ.Π.Π.Ε. σύμφωνα με τον πίνακα 1.

Στη συνέχεια με την επόμενη ερώτηση, θελήσαμε να διερευνήσουμε αν συνεργάστηκαν ή όχι με τους συντονιστές των Σ.Π.Π.Ε. Οι απαντήσεις που κυριάρχησαν ήταν οι αρνητικές (από τις 16 απαντήσεις, οι 4 ήταν θετικές και οι 12 αρνητικές).

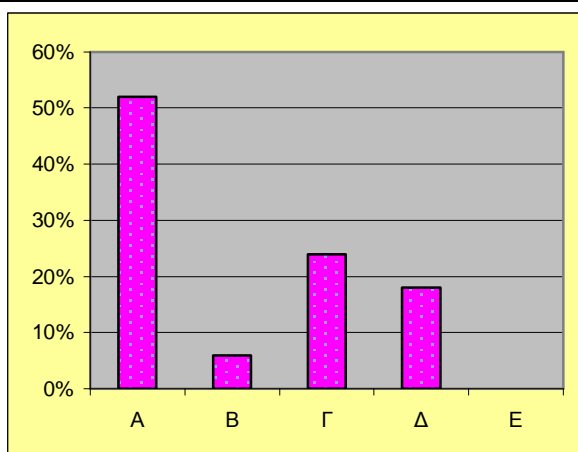
Η τρίτη ερώτηση αφορούσε τυχόν επιθυμία τους ή όχι να εμπλακούν κι αυτοί σε κάποιο από αυτά τα προγράμματα και να τεκμηριώσουν τους λόγους της επιθυμίας τους ή όχι. Οι περισσότερες απαντήσεις ήταν θετικές - από τις 16 απαντήσεις οι 13 ανέφεραν επιθυμία των εκπαιδευτικών και 3 ήταν αρνητικές- όμως η έλλειψη προσωπικού χρόνου και ο φόβος για τη συμπλήρωση του Σ.Υ.Π., λειτούργησαν αποτρεπτικά στην επιθυμία τους.

Σχήμα 2: Επιθυμία-αποθυμία (ΝΑΙ-ΟΧΙ) για εμπλοκή στα Σ.Π.Π.Ε.

Πίνακας 2: Οι απαντήσεις στην 3^η ερώτηση (Αν είχατε την επιθυμία, ποιοι ήταν οι λόγοι που σας απέτρεψαν)

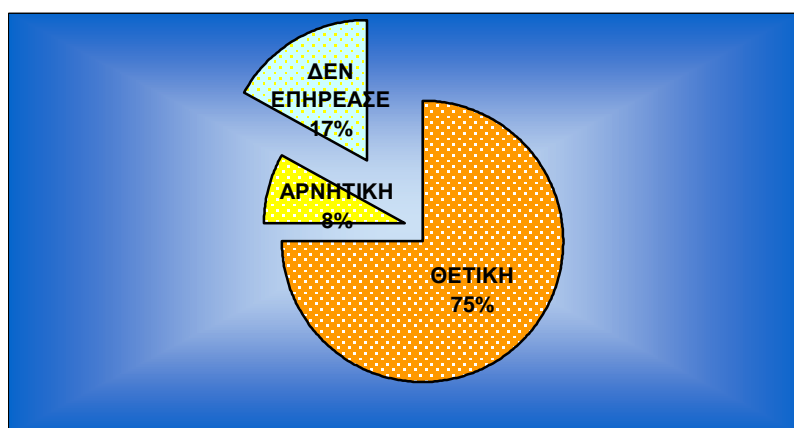
Τίτλοι απαντήσεων (οι απαντήσεις μπορούσαν να είναι και σε περισσότερες από μία)	Αριθμός απαντήσεων	Ποσοστό
Α. Δεν είχα το διδακτικό χρόνο να ασχοληθώ	9	52%
Β. Δεν μου έγινε πρόταση για συνεργασία από την Παιδαγωγική Ομάδα που ήδη είχε εμπλακεί	1	6%
Γ. Φοβήθηκα ότι η συμπλήρωση του απαραίτητου εντύπου θα είχε μεγάλη γραφειοκρατία	4	24%
Δ. Δεν προχώρησα σε εμπλοκή για προσωπικούς λόγους	3	18%
Ε. Κάτι άλλο	0	0%

Σχήμα 3: Ποσοστιαία ανάλυση των αποτρεπτικών λόγων σύμφωνα με τον πίνακα 2

Οι λόγοι που κυριάρχησαν σε όσους δεν είχαν επιθυμία για εμπλοκή στα Σ.Π.Π.Ε. ήταν ο προαιρετικός χαρακτήρας αυτών των προγραμμάτων από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα, η αμφισβήτηση της χρησιμότητας των αποτελεσμάτων και η έλλειψη ενημέρωσης από τους Συντονιστές.

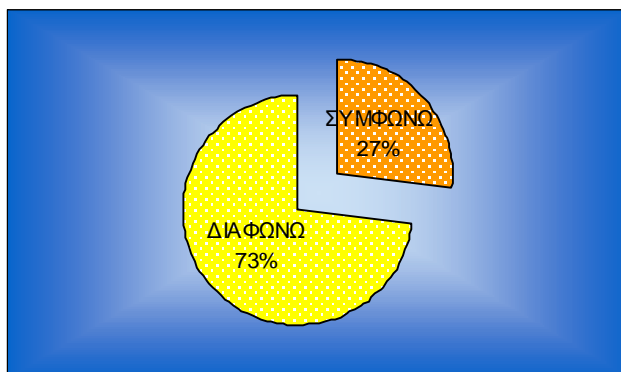
Η τέταρτη ερώτηση αφορούσε τη θετική ή αρνητική επιρροή των Σ.Π.Π.Ε. στις σχέσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς του σχολείου και στον καθημερινό ρυθμό λειτουργίας του σχολείου. Στις απαντήσεις τους χαρακτήρισαν στην πλειοψηφία τους ως θετική την επιρροή.

Σχήμα 4: Αποτύπωση της επιρροής των Σ.Π.Π.Ε. στις σχέσεις των εκπαιδευτικών

Με την πέμπτη ερώτηση ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να πάρουν θέση στην παρακάτω πρόταση: «Ένα αρνητικό σημείο των Σ.Π.Π.Ε., που εφαρμόστηκαν στο σχολείο μας, ήταν ότι δεν

υλοποιήθηκαν από το σύνολο της μαθητικής κοινότητας του σχολείου μας με αποτέλεσμα να υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στους μαθητές. Γι' αυτό θα έπρεπε ή να υλοποιηθούν από όλες τις σχολικές τάξεις ή να μην υλοποιηθούν από καμία». Η πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν ότι διαφωνούσαν σε αυτή την πρόταση και ότι δεν το θεωρούσαν υποχρεωτικό να συμμετέχει όλη η σχολική μονάδα στις δράσεις που υλοποιούσαν κάποιες τάξεις.

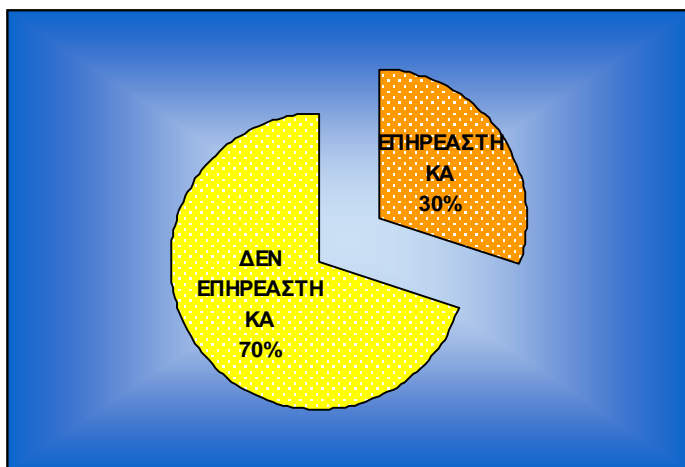
Σχήμα 5: Αποτύπωση των απαντήσεων στην πρόταση της πέμπτης ερώτησης

Η επόμενη ερώτηση ζητούσε να απαντήσουν αν θεωρούν ότι η συστηματική και τακτική ανακοίνωση από την Παιδαγωγική Ομάδα, που ήταν υπεύθυνη για τα προγράμματα Σ.Π.Π.Ε., στους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς του σχολείου σχετικά με την πορεία αυτών των προγραμμάτων, θα συντελούσε θετικά στην απόφασή τους να αναλάβουν κι αυτοί ένα τέτοιο πρόγραμμα. Η πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν θετική και μάλιστα έγιναν και συγκεκριμένες προτάσεις: αναγραφή της πορείας των προγραμμάτων στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου, προφορικές ανακοινώσεις, συζητήσεις και ανταλλαγή απόψεων, τελικός απολογισμός τους.

Η έβδομη ερώτηση ζητούσε την άποψη των εκπαιδευτικών σχετικά με τη δυνατότητα υλοποίησης ή μη, των Σ.Π.Π.Ε. από σχολικές ομάδες μιας σχολικής μονάδας που βρίσκεται σε έναν χώρο ενταγμένο σε ένα αστικό περιβάλλον. Οι απαντήσεις μοιράστηκαν ανάμεσα σε όσους πιστεύουν ότι είναι δυνατή η υλοποίησή τους και σε όσους πιστεύουν ότι για να υλοποιηθούν τέτοιου είδους προγράμματα χρειάζεται και ο περιβάλλον χώρος του σχολείου να έχει άμεση σχέση με το φυσικό περιβάλλον.

Με την επόμενη ερώτηση ζητήσαμε από τους εκπαιδευτικούς να πάρουν θέση σε ένα κείμενο που παρουσίαζε δύο διαφορετικές απόψεις: σύμφωνα με την πρώτη, μπορούμε να έχουμε ενασχόληση με ένα περιβαλλοντικό θέμα μόνο μέσα από τα μαθήματα του Α.Π. που θα μας προσφέρουν και το απαραίτητο γνωστικό στήριγμα. Σύμφωνα με τη δεύτερη άποψη, ο παραπάνω τρόπος δεν προσφέρει τη δυνατότητα για σφαιρική προσέγγιση του θέματος παρά μόνο για αποσπασματική. Για να πετύχουμε σφαιρική προσέγγιση χρειάζεται να ασχοληθεί η μαθητική ομάδα όλη τη σχολική χρονιά με ένα σχέδιο εργασίας πάνω στο συγκεκριμένο θέμα που έχει αποφασίσει. Και πάλι σε αυτό το ερώτημα υπήρχε περίπου ισάριθμος διαχωρισμός των απαντήσεων ανάμεσα σε όσους υποστήριζαν την πρώτη και σε όσους υποστήριζαν τη δεύτερη άποψη.

Οι δύο τελευταίες ερωτήσεις απευθύνονταν προσωπικά στους ερωτώμενους και είχαν να κάνουν με πιθανή επιρροή που πιστεύουν ότι δημιούργησε η υλοποίηση των Σ.Π.Π.Ε. στις στάσεις τους απέναντι σε περιβαλλοντικά ζητήματα ως ενήλικες και ως εκπαιδευτικοί (εδώ υπήρχε και η ερώτηση αν υιοθέτησαν στη διδασκαλία τους κάποια στοιχεία από την διδακτική προσέγγιση των προγραμμάτων). Και στις δύο ερωτήσεις κυριάρχησαν αρνητικές απαντήσεις. Στην πλειοψηφία τους δεν επηρεάστηκαν ούτε ως ενήλικες ούτε ως εκπαιδευτικοί.

Σχήμα 6: Αποτύπωση των αρνητικών απαντήσεων σχετικά με την επιρροή των Σ.Π.Π.Ε. στις στάσεις των ερωτώμενων εκπαιδευτικών

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτή την έρευνα συνοψίζονται στα εξής:

- 1) Υπήρχε αποδοχή από τους μαθητές των εναλλακτικών μεθοδολογικών τρόπων προσέγγισης που προτείνονται από την Π.Ε. και διατυπωμένη επιθυμία τους να τους χρησιμοποιούν στην επεξεργασία και των μαθημάτων του Αναλυτικού Προγράμματος.
- 2) Υπήρχε επίδραση των Σ.Π.Π.Ε. στους μαθητές στα εξής: επιλογή θέματος, ομαδική απόφαση για δραστηριότητες και δράσεις, συμπεριφορά φιλική στο περιβάλλον μέσα και έξω από το σχολικό χώρο.
- 3) Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου εκτός Παιδαγωγικής Ομάδας Σ.Π.Π.Ε. αντιλήφθηκαν την υλοποίησή τους. Δεν φάνηκαν όμως να είναι ενήμεροι και οι υπόλοιποι μαθητές των σχολικών τάξεων που δεν υλοποιούσαν πρόγραμμα.
- 4) Δεν υπήρξε συνεργασία των υπόλοιπων εκπαιδευτικών με την Παιδαγωγική Ομάδα των Σ.Π.Π.Ε., Υπήρξε η επιθυμία να εμπλακούν σε πρόγραμμα, κάποιιο όμως λόγοι, ανάμεσα στους οποίους κυριάρχησε η έλλειψη του διδακτικού χρόνου, στάθηκαν αποτρεπτικοί για την εμπλοκή τους.
- 5) Οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί που δεν υλοποιούσαν πρόγραμμα δεν φάνηκαν ικανοποιημένοι από την ενημέρωση που τους γινόταν από την Παιδαγωγική Ομάδα. Δήλωσαν την επιθυμία να γίνονται τακτικές ενημερώσεις για την πορεία των προγραμμάτων.
- 6) Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου κρίνουν θετική την ύπαρξη των Σ.Π.Π.Ε., και δεν επηρέασαν αρνητικά τις σχέσεις μεταξύ τους. Δηλώνουν ότι βρήκαν ουδέτερη ανταπόκριση στην προσωπικότητά τους ως ενήλικες σε σχέση με συμπεριφορές φιλικές στο περιβάλλον. Επίσης την ίδια ουδέτερη ανταπόκριση είχαν και στην προσωπικότητά τους ως εκπαιδευτικοί σχετικά με την εφαρμογή διαφορετικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασάκης Α. (2000), Οικοπεριβαλλοντική ψυχολογία και εκπαίδευση, Δαρδανός, Αθήνα,.
2. Ανθοπούλου Β. (2004), «Η συμβολή ενός Σ.Π.Π.Ε. στη διαμόρφωση περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των μαθητών και κατανόηση βασικών περιβαλλοντικών εννοιών», *Βιώσιμη ανάπτυξη, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, τοπικές κοινωνίες, Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ*, (CD-ROM)
3. *Η διακήρυξη της Τιφλίδας* (1999), ΠΕΕΚΠΕ & Ελληνική Εταιρία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τχ. 2
4. Κουσουλός Α., Μπούνιας Κ. και Καμπουρίδης Γ. (2004), «Συμμετοχική διοίκηση και διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση», *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 9,35

5. Φλογαΐτη Ε. (1998), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
6. Χατζηφωτίου Α. (1999), «Στάσεις, γνώσεις και αντιλήψεις δασκάλων για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Βόρειο τμήμα της Αγγλίας και Ελλάδας», *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, ΠΕΕΚΠΕ, Αθήνα.